

ՆՈՒԻՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹԵՄԻ ԱԶԳԱՅՆՈՑ

ՈՐ Ի ԼԷՈՊՕԼԻՍ ԱՌԱՐԻՈՑ

ՆԵՐԿԱՑ ՏԱՐԻՈՑՍ

Յիշատակարանաց պակասութեան պատճառաւ չի գիտցուիր թէ երբ արդեօք սկիզբն ունեցած է Լէոպօլտի հայածէս եպիսկոպոսական թեմին հաստատութիւնն, բայց հաւանական է որ ԺԴ դարուն մէջ եղած ըլլայ. ուրովհետեւ նոյն դարուն մէջ 'ի Ռուսաստան գաղթող Հոյք իրենց սեփական եպիսկոպոս մ'ունէին, և հաւաստեալ Լեհաց Մեծ Կաղիմիր թագաւորին օրերը: Հին ժամանակ Լէոպօլտի արքեպիսկոպոսունք իրենց ստորակարգեալ եպիսկոպոսական թեմեր ունէին, որք յետոյ ջնջուեցան ժամանակի յեղափոխութիւններէն: Իսկ Լէոպօլտի մէջ յաջորդող եպիսկոպոսունք են մինչև ցայսօր հետեւեալներն.

Եպիսկոպոսունք

Յովհաննէս Ա. 1365. - Գրիգոր Ա. 1384 - 1414. - Աւետիք, 1415-45. - Քրիստափոր, 1461-78. - Ստեփանոս, 1481-92. - Գալուստ, 1549. - Գրիգոր Բ. 1557-62. - Պարսամ, 1578-82. - Յովհաննէս Բ. 1589. - Գաբրիէլ, 1606. - Մեսրոպ, 1608-1620.

Արքեպիսկոպոսունք

Նիկողայոս Թորոսովիչ, 1626-1684. - Վարդան Յունանեան, 1681-1715. - Յովհաննէս Տովբիթ Ազոստինովիչ, 1715 - 51. - Յակովբոս Ստեփանոս Ազոստինովիչ, 1752 - 83. - Յակովբոս Թումանովիչ, 1783 - 98. - Յովհաննէս Սիմոնովիչ, 1799 - 1816. -

Գայետանոս Վարդերեսովիչ, 1817 - 31. - Սամուէլ Կիւրեղ Ստեփանովիչ, 1831 - 58. - Գրիգորիոս Միքայէլ Սիմոնովիչ, 1858 - 75. - Գրիգոր Յովսէփ Ռոմաշքան, 1875 - 81. - Իսահակ Նիկողայոս Իսահակովիչ, ընտրեալ 'ի 1882.

Լէոպօլտի նուիրապետութիւնն հետեւեալ կազմակերպութիւնն ունի.

ՄետրապոլիտակաՆ Սիմոնդոս, զոր կը կազմեն ներկայապէս մի նախագահ, երեք աստիճանաւոր կանոնիկոսք և չորս պատուաւոր կանոնիկոսք:

ՄետրապոլիտակաՆ խորհրդոյ աւտեանն, որոյ նախագահ է Արքեպիսկոպոսն, և խորհրդականքն են վեց անձինք և մի քարտուղար: Այս ժողովն սահմանեալ ժամանակ չունի գումարուելու համար, այլ ըստ պահանջելոյ հարկին և պարագայից:

Աւտեան Եկեղեցական դատողութեանց, ամուսնական խնդրոց համար սահմանեալ. որոյ նախագահ կը բաղմի նոյնպէս Արքեպիսկոպոսն՝ իւր երեք խորհրդականք և մի Ամուսնութեան շատագովաւ (Defensor matrimonii): Այս ատենի վճռոց դէմ եղած բողոքներն կը քննուին նախ Լէոպօլտի լատին Արքեպիսկոպոսէն, և եթէ վերջապէս բողոքուի՝ քննութիւնն կ'անցնի նոյն քաղաքին յունածէս Արքեպիսկոպոսին ատենը:

Լէոպօլտի թեմն կը տարածուի Կալիզիայ դաւառի և Բուկովինի դքսութեան մէջ. յորում կը գտնուին երեք Գահերիցոսքիւնք (Decanatus), որք են՝ Լէոպօլտի, Ստանիսլաւպօլի և Կուտենայ. յորս կը բովանդակուին ինն

ժողովրդապետութիւնը, յորոց երեքն կայսերական հովանաւորութեան ներքեւ կը գտնուին և մնացածներն առանձնականաց. բայց աստի՛ կայ նաեւ մի մատրանապետութիւն (Capellania), որ նոյնպէս կայսեր իրաւասական պաշտպանութիւնը կը վայելէ:

Ա. Գահերիցոյքիւն Լեւոպոլսի

Բոս հին աւանդութեանց՝ Հայք ունէին Լեւոպոլսի մէջ՝ 1183 տարիէն ըսկաւալ՝ փայտաշէն եկեղեցի մը, որոյ տեղ 1363ին գորական ճարտարապետութեամբ նոր եկեղեցի մը շինուեցաւ քարաշէն, որ և մի մասն կը կազմէ այժմեան եկեղեցւոյն՝ սկսեալ յաւագ բեմէն մինչև ցամաքիոնն: Գրեթէ մի և նոյն ժամանակ նաեւ զանգակատուն մը եկեղեցւոյն մօտ շինուած է. իսկ եկեղեցւոյն մնացած մասն և դասն՝ անցեալ դարու մէջ՝ ի 1723՝ շինուեցաւ, արդեամբք Քրիստափորի Ագոստինոս վիշ, որ դատաւոր էր Հայոց: Եկեղեցին վերստին նորոգուեցաւ յամին 1860, նուիրատուութեամբ բարեպաշտ անձանց, և կը կոչուի անուամբ Վերափոխման Սրբոյ կոչսին:

Լեւոպոլսի գահերիցութեան ժողովրդապետութիւնն ունի ներկայապէս ժողովրդապետ մը և չորս Աթոռակալ: Ժողովրդապետութիւնն կը պարունակէ 180 անձինք: Կը գտնուի նաեւ աղջկանց դաստիարակութեան գլորոց մը, մայրեկեղեցւոյն մօտ ի վանս հայածէս բնեդիկտեան կուսանաց: Այս միաբանութիւնն սկիզբն ունեցաւ կամենից և Եսայովի քաղաքի կուսանաց ի մի ժողովուելով, որք յետոյ ի 1690 ամին՝ Աղեքսանդր Ութերորդ քահանայապետին կարգադրութեամբ՝ տեղափոխեցան ի Լեւոպոլս, ընդունելով Ս. Բենեդիկտեայ սահմանադրութիւնը: Ներկայապէս վեշտասան ուխտաւոր կուսանք կը գտնուին վանաց մէջ, իրենց արքայսուհւոյն առաջնորդութեան ներքեւ:

Բ. Գահերիցոյքիւն Ստամբուլապոլսի

Ստոյգ է՝ որ 1663 տարուէն ի վեր, որ և գրեթէ Ստանիսլաւոյիս քաղաքին շինութեան ժամանակն է, կը գտնուէր հոն հայածէս ժողովրդապետութիւն մը. մանաւանդ թէ ամէն հին ժամանակագիրք կ'աւանդեն՝ որ քաղաքին առաջին բնակիչներն հայազգի էին: Այս ժողովրդապետութեան հաստատոյն եղաւ Անգրէաս Պոտոլի, որ և փայտեայ եկեղեցի մը կառուցանել տուաւ իւր ծախիւք: Ժամանակ վրայ անցնելէ յետոյ՝ երբ եկեղեցին հնացաւ, վերը յիշուած Անգրէի որդին՝ Յովսէփ, ձեռնադրութեամբ ժողովրդապետ 1744ին կառուց քարաշէն եկեղեցի մը, որ 1752ին օծուեցաւ: Վերջ տին նորոգուեցաւ 1772ին և օծուեցաւ. և անկէ վերջը երեք անգամ ալ դարձեալ նորոգութեան կարօտութիւն ունեցաւ, նախ ի 1830, և ապա ի 1854, և յետոյ ի 1869, երբ ահաւոր հրդեհէ մը ծախեցաւ՝ յամին 1868, ի 28 սեպտեմբերի. այս վերջին շինութեան ատեն՝ քովը կառուցին նաեւ ժողովրդապետանոց մը. իսկ եկեղեցին նուիրեալ է Ս. Կուսին Անարատ յղութեան անուամբ:

Ժողովրդապետութիւնն բաղկացեալ է ի 100 անձանց: Ստանիսլաւոյի գահերիցութենէն կախումն ունին հետեալ ժողովրդապետութիւններն.

Բրնցեանի ժողովրդապետն, 180 անձամբք:

Լիւսիեցայ ժողովրդապետն, որոյ իրաւասութեան ներքեւ կը գտնուին նաեւ լատին ժողովուրդն, որոց թիւն է 392 անձինք. իսկ Հայոցն 96 անձինք:

Թիւմինիցքայ ժողովրդապետն, 159 անձամբք:

Գ. Գահերիցոյքիւն կոչտեմայ

Կուտենայ գահերիցութիւնն կը բաւանդակէ իւր մէջ հինգ ժողովրդապետութիւն, երկուքն Բուկովինի դքսու-

թեան մէջ և մնացած երեքն կալիցիա գաւառին մէջ։

1. — Բուկովինի դքսութեան մէջ զբաղուածներն են։

Ճողովորդապետութիւն Յեռնովիչի. յորում 1836 ամէն 'ի վեր Հալք՝ Լատինաց եկեղեցւոյն մէջ սեղան մը կառուցեր էին յանուն Ս. Լուսաւորչին, և հոն իրաւունք ունէին հայերէն լեզուաւ սրբազան պաշտամունքը կատարելու. բայց 1870ին սկսան շինել նոր եկեղեցի մը՝ բարեպաշտ ազգայնոց նուիրատուութեամբ, զոր ճոխացուցին Օդոստափաւ կայսրն և տէրութեան խորհրդարանն առատաձեռն օգնութեամբ և ընծայիք. և 1875-79ին աւարտելով շէնքն՝ օծուեցաւ եկեղեցին յանուն Ս. Լուսաւորչին, և անտի 'ի վեր եկեղեցական պաշտամունք Հոյք այս իրենց սեփական եկեղեցւոյն մէջ կը կատարեն, եկեղեցին ունի յորս սեղան, յորոց մին Ս. Խային պատկերաւ, զոր նուիրեց եկեղեցւոյն հանգուցեալ փահանապետն Պիրո իններորդ։ Սոյն ժողովրդապետութեան կը վերաբերին 1120 անձիք։

Ճողովորդապետութիւն Սոչաւայի, 214 անձամբ։

2. — Կալիցիա գաւառին մէջ եղածներն են։

Ճողովորդապետութիւն Հորտեմն. քաւ, որոյ իրաւասութեան ներքե կը գտնուին Յալէսիլի, Յորտով, Քուլմէա, Պուքցաբ, Քոցման։ Ժողովրդապետութեան վերաբերող ազգայինք են 395 անձիք։

Ճողովորդապետութիւն Գուքիի, 1800 անձամբ։

Ճողովորդապետութիւն Սիւստիլիի, 414 անձամբ։

Լէոպոլսի մէջ ընդ հովանաւորութեամբ Արքեպիսկոպոսին և երեք մե-

ծամեծաց ազգայնոց՝ կը գտնուի Գրաւաւաւուն մը, յորում ժողովեալ են զբաղման գլուխը իւրաքանչիւր ժողովրդապետութիւններէ, և տարւոյն մէջ եկած շահն կը բաժնուի ըստ յանձնուած գրամագլխոց քանակին՝ ամէն մէկ ժողովրդապետութեան աղքատներուն։ — Անցեալ տարուան մէջ դրամագլխոյն բովանդակութիւնն էր 262 հալար ֆիորին։ — Գրաւատան ժողովոյն նախագահ է Արքեպիսկոպոսն, և ունի երեք խնամակալներ և հինգ պաշտօնակալ անդամներ։

Մետրապոլիական սիւնհոգին հովանաւորութեան ներքե կը գտնուի նաև Որբանոց մը, որ հաստատուած է յամին 1865, յանուն Յովսէփ Թորոսովիչի, որ էր վարդապետ բժշկութեան, մեռեալ յամին 1869. սա բովանդակ իւր ստացուածը կտակեց այս որբանոցը կանգնելու համար, որոյ նըպատակն է՝ սնուցանել և դաստիարակել 'ի զիտութիւնս և յարուեստս աղքատ և որբ մանուկներ՝ որք կը զբաղուին Լէոպոլսի թեմին մէջ. յորս են նաև որբանոցը հաստատողին ընտանեաց վերաբերեալ անձիքն, որոնք պիտի ընդունուին 'ի վարժարանն 7-10 տարեկան եղած ատենին։ Մանուկներն կը պահուին վարժարանին մէջ և նախ կը զարգանան 'ի տարրական ուսմունս, և յետոյ 'ի բարձրագոյնս. յետ աւարտելու ուսման ընթացքն՝ եթէ հանձարեղջ հանգիսանան՝ ուրիշ տեղ մասնագիտութեան կը պարապին որբանոցին ծախիք, իսկ եթէ ոչ՝ արհեստից կը դրուին, դարձեալ նոյնպէս Որբանոցի խնամակալութեան ներքե մնալով, մինչև որ կարենան իրենք զիրենք պահելու կարողութիւն ստանալ։ Որբանոցն ունի վերատեսուչ մը և հինգ հոգաբարձու անդամներ։

